

Людмила БАРАНЕВИЧ

Те, що висікаєш, – не висидиш, це треба пережити, відчути

У культурному ландшафті України відбулася подія, що неодмінно додасть нових барв і відтінків процесам та явищам, які відчутно позначаються на духовному здоров'ї суспільства. Нехай того осіннього вечора в актовій залі Національної спілки композиторів України було не так уже й багато людей, нехай занадто скромний тираж для такої книжки, задля презентації якої всі й зібралися, та її вихід у світ – подарунок усім музикантам, любителям музики, а також яскравий знак того, що наше мистецтво незнищенне, не підвладне жорстким і загрозливим вітрам часу.

«О настоящем, о былом размышляет Евгений Станкович в беседах с Еленой Зинькевич» – така, можливо, й задовга назва цієї несподіваної, а якщо точніше, бажаної, глибокої, розумної книжки, що своїм змістом, незвичайним жанром ніби запрошує всіх до цікавої розмови в колі неординарних наших сучасників, які своїм життям, творчістю роблять цей світ благодатнішим, гуманнішим, духовно чистішим. Високі матерії, заторкані в ході захопливої розмови двох інтелектуалів навколо музичного життя загалом і кожного з них зокрема, утім дуже щільно проектується на земне буття конкретної людини, що приходить сюди, аби знайти власне місце, розкритися й лишити свій слід, перш ніж назавжди вирушити в зоряний простір. Розмова, яка точилася між творцями не один день і місяць (Олена Сергіївна на якійсь зі сторінок зазначає, що знайомі вони ще зі студентської лави), дає потужний імпульс до осмислення мистецтва загалом і способу життя в мистецтві, аналізу особисте місце композитора в цьому просторі як людини і художника. Досить складні, ба навіть нерозв'язані категорії філософії та психології творчості у двох співрозмовників часом виходять на таку зрозумілу площину, що й хочеться закрити питання про таїну творчості. Та не поспішаймо... Не все так просто. Євген Станкович щиро розводить руками: «Я весь складаюся із суперечностей... Кожен день мені здається, що наближаюся до чогось суттєвого, але знову й знову пересвідчуюся, що не знаю, що це таке...». Й то каже композитор, який створив десятки видатних оперних, інструментальних, камерних творів. Вони широковідомі не тільки в Україні, а й за її межами. Він автор музики до численних фільмів, хорових творів. Його «розкручує», іноді тактовно й по-доброму провокує на несподівані роздуми й одкровення (в музичних колах відомо, що Станкович – людина небалакуча, «твердий горішок», сказали б ми, журналісти), часом перетворю-

ючись на доскіпливого інтерв'юера, **Олена Сергіївна Зинькевич, член-кореспондент Академії мистецтв України, доктор мистецтвознавства Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, автор численних книг, підручників, статей про сучасний музичний процес.** І взагалі, вона улюблениця газетярів-культурологів, тому що одержати її статтю – велика честь для періодичного видання. Дослідниця вирізняється яскравістю, свободою мислення, глибиною проникнення

З Олегом Кудряшовим та Ігорем Блажковим після прем'єри Третьої камерної симфонії (вони – перші виконавці, 1982 рік)

в сутність явища, широченним діапазоном знань. Тож рівень цієї розмови та її інтелектуальний потенціал можна вповні уявити, якщо справді вчитатися в захопливі сторінки книжки.

Утім, ловлячи себе на досить-таки підступному бажанні більшої приземленості, спрощеності діалогу (ну, потреба така в звичайнісінької людини не ускладнювати життя проблемами, невідомістю, якимись високими матеріями), раптом відчуваєш, як потужна духовна хвиля знову й знову підкидає тебе в захмарні високості творчої стихії, в її незбагненну силу й безконечну притягальність. Це страшенно захоплює. Мимохіть занурюєшся в блиск інтелектуальної гри енциклопедично освічених, розкутих особистостей, яким є що сказати своїм сучасникам. Парадоксальність, іноді категоричність мислення Євгена Станковича вражають виснажливою жагою до саморозкриття, приреченістю видатного художника наблизитися до власної чаші Граалю, до того золотого відтину, коли є повне відчуття задоволеності від виконаної роботи. «Усе життя наді мною цей дамоклів меч: не встигнути зробити все, що хотілося б...». Музика – «...це моє життя – кожної миті часу, в кожній ситуації, в стані психіки, стані здоров'я і т. д., стані суспільства, зрештою, де кожен з нас знаходиться...». «Те, що висікаєш, – не висидиш, це треба пережити, відчути...». «Треба створити таку музичну тканину, що здатна на «горіння», на енергетичні вибухи»...

Обом співрозмовникам, котрі пройшли унікальну школу вищої освіти в одному з найкращих мистецьких вузів України – Київській консерваторії, є що згадати. Тобто перегорнути велетенський шар музичної культури, яку вони осягали в 60-х роках минулого століття під опікуванням видатних учителів і композиторів Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, А. Штогаренка, М. Дремлюги. Вражаючий список можна продовжити. Євген Станкович короткий час навчався у Львівській консерваторії, де його творчій долі турботливо торкнулися патріарх української музики Станіслав Людкевич, чудові музиканти й викладачі А. Солтис, Р. Симович, А. Нікодемівич. Між навчаннями – армія, «від дзвінка до дзвінка» (як він мовив) у артилерійському взводі. Раннє й щасливе одруження з красунею Тамарою, студенткою Львівського музичного училища, родом з Борисполя... Захоплива подорож хвилями часу й пам'яті, коли вочевидь оживає той уже далекий, але й такий близький нам світ культури, де народилася музика Станковича та багатьох його талановитих побратимів. Як глибокодумний, цікавий до всіх важливих проявів життя інтерв'юер, Олена Сергіївна поставила собі нелегке завдання – розкрити становлення Станковича-особистості, Станковича-митця в контексті часу, в бурхливому річищі тих подій, що випали на долю покоління творців 60–90-х років. Хоч, за висловом Гете, талант гартується в тиші, характер – у світовім потоці,

творче та й особисте життя Євгена Федоровича не зовсім вписується в цю пафосну схему геніального німця. Й узагалі, вкладати в схематичні рамки будь-яку людину, тим паче творчу, – марна справа. Тому-то Олена Зінькевич прагне достеменно зрозуміти й розкрити для наступників те, що «транслює його муза». І не тільки. Мистецтвознавець намагається залишити для нащадків не тільки звуки музики тієї епохи. Вона хоче передати духовний тонус середовища, митців, які творили в нелегкий час. У главах «Сузір'я особистостей», «Покоління», «Спілка композиторів і довкола» тощо таке відчуття, що раптом ожив той Київ, коли після перших весняних дощів пишно розквітають каштани. Їхні пахощі теплими хвилями вриваються в концертні зали, виставкові павільйони, де серед схвильованих відвідувачів можна зустріти геніального Стефана Турчака, буремного Юрія Ілленка, сумну постать утаємниченого Федора Нірода... Про своїх друзів-однодумців стриманий Станкович говорить схвильовано, найвищими епітетами: «Олег Ківа – одна з найяскравіших фігур у музиці, в моєму житті, в житті мого покоління».

Але трепетна ностальгія, нав'яна теплими спогадами про друзів та однодумців, не перекриває внутрішнього болю, що оселявся тоді в душах молодих митців. Їхні сміливі модерні твори тодішня ідеологічна машина забороняла, викидала на смітники, руйнуючи долі талановитих особистостей. Багато хто не витримав: спивалися, йшли з життя, а хтось просто розчинявся в безликому натовпі однаково мислячих... Про трагічну долю незвичайної фольк-опери «Цвіт папороті», яку підступно «зарубали на корню», коли вона ціною велетенських зусиль талановитого колективу вже була готова до постановки на сцені й от-от мала справді небачено досі розквітнути, читаєш з особливим відчаєм. Дотепер цей унікальний твір поціновувачі мистецтва не бачили в автентичному вигляді. Страшно подумати, що наразі нема перспективи відродити «Цвіт папороті» в первісному варіанті...

Олена Сергіївна майстерно задає тональність кожній главі чудовими епіграфами, зокрема з поезії Ліни Костенко. Один із них: «Життя іде і все без коректур. І час летить, не стишує галопу». У цьому галопуючому клекоці часу Євген Станкович знаходить музику, «продовжує свою «гру над прірвою», залишаючи нам можливість розшифровувати безконечний зміст його послань, розгадувати таїну його майстерності й віщування». Такими словами Олена Зінькевич відкрила свою розмову з композитором, що ввібрала роки сходження на Еверест творення, біль і втрати, радість від найточнішої ноти, непереборної віри, що музика завжди зближуватиме людей і світи. І цим самим залучила нас у дивовижний колообіг світла, надії, поезії душі.

З Юрієм Ілленком, 2008 рік

Четвірка композиторів: Ігор Щербаков (нинішній голова СКУ), Євген Станкович, Валентин Сильвестров, Мирослав Скорик

